

DISKUSIJA

VERA KRŽIŠNIK - BUKIČ:

Spoštovane kolegice in kolegi!

Z veseljem sem poslušala vaša dopoldanska izvajanja, saj sem lahko ugotovila, da je opravljenega že zelo veliko dela po mnogih znanstvenih disciplinah. Lepo je tudi slišati, da se raziskuje slovensko izseljenstvo bolj ali manj po vseh kontinentih, v daljni Južni Ameriki, v daljni Avstraliji. Pogrešala pa sem, z ozirom na naslov srečanja (Dosežki in načrti v raziskovanju slovenskega izseljenstva) sled o temi, s katero se sicer sama ukvarjam ali bolje, sem se začela ukvarjati. Gre za projekt Slovenci v jugoslovanskem prostoru, torej na geografskem področju nekdanje Jugoslavije brez Slovenije. Kot veste, je ta raziskovalna tema povsem nova, saj iz političnih razlogov ta problematika doslej ni bila predmet kakršnegakoli sistematičnega strokovnega zanimanja. Končno je napočil trenutek, da se kaj izve tudi o jugoslovanskih Slovencih, kot jih zaradi jedrnatosti pogojno imenujem.

Ob tej priložnosti bi rada spregovorila o tem, kako si zamišljam pristop k raziskovanju takšne teme (ali podobne, če sploh je še kakšna) iz sklopa slovenskega izseljenstva. Čeprav je pet minut prekratek čas za res ustrezno razlago, bom vendarle postavila in vsaj v grobem poskušala odgovoriti na nekatera načelna vprašanja metodološke narave.

Izjemno hiter razvoj političnega in drugega družbenega dogajanja je v zadnjem letu, letu in pol, povzročil ogromne in usodne spremembe tudi glede nekaj deset tisoč Slovencev, ki so živeli in še živijo na področju bivše Jugoslavije. Gre za povsem nov položaj teh ljudi, ko postajajo s stališča države Slovenije slovenski izseljenci, s stališča države, v kateri živijo, pa, vsaj v sociološkem smislu, narodna manjšina, celo nekakšni tujci. S svojega zornega kota se ti Slovenci počutijo nekako konfuzno. Mnogi med njimi, posebej po drugi svetovni vojni, ko je bilo to izseljevanje relativno največje, subjektivno, zaradi večplastnega spleta različnih komponent, niso dojemali, da objektivno vendarle odhajajo na tuje. V zvezi z vsem tem se odpira seveda ogromno vprašanj teoretičnega in praktičnega

značaja, ki se jih sedaj nimam časa niti dotakniti. Dovolite mi samo nekaj besed ali celo tez o samem »ožjem« raziskovanju, misli in tez, ki v glavnem izhajajo druga iz druge.

1. Dejstvo je, da v Sloveniji do sedaj ni bilo sistematičnega raziskovanja slovenskega izseljenstva v prostoru - zdaj - bivše jugoslovanske države, tudi ne z aspekta posamezne stroke. To je ugotovil že profesor V. Klemenčič in dejstvo ilustriral s pregledno tabelo (objavljeno v *Razpravah in gradivu*, 23, 1990, str. 77).

2. Slovensko izseljenstvo nasploh je kompleksen pojav, slovensko izseljenstvo v jugoslovanski prostor pa ima še dodatne specifične razsežnosti.

3. Slovensko izseljenstvo kot kompleksen pojav, kot multiproblemsko dinamično družbeno dejstvo v preteklosti in v sedanjosti, zahteva metodološko ustrezen raziskovalni pristop, ne glede na geografske koordinate.

4. Ko pa govorimo o raziskovanju slovenskega izseljenstva v jugoslovanskem prostoru, imamo pred očmi predvsem dvojno specifiko: neraziskanost problematike in vidik posebne, zelo komplicirane in delikatne, kontekstualnosti, ki sem jo že nakazala.

5. V takšni konkretni raziskovalni situaciji, h kateri štejem še dejstvo, da sem bila tudi sama izseljenka, saj sem več kot pol svojega življenja (točno 25 let) preživela v Bosni (zato je pri raziskovanju mogoča tudi metoda opazovanja s samoudeležbo) in sem bila tam tudi v stikih s Slovenci, in dejstvo, da so me te stvari (sicer ne sistematično) zanimale tudi kot raziskovalko (zadnjih 12 let, do leta 1991, sem delala na Inštitutu za zgodovino v Banjaluki v času mojega tamkajšnjega bivanja) in ob upoštevanju vseh teh dejstev se mi je zdelo primerno, da temo o Slovencih v jugoslovanskem prostoru zastavim kot multidisciplinarni projekt, ki bi ga v prvi fazi, torej v fazi sistematičnega zbiranja raznovrstnega gradiva s področja zgodovine, geografije, etnologije, demografije, statistike, prava, ekonomije in drugih ved izvajala sama oziroma, če bi dovoljevale finančne možnosti, ob pomoči ene sodelavke ali sodelavca.

6. To pomeni, da predvidevam multiproblemski ter s tem multidisciplinarni raziskovalni pristop, ki je, v to so me prepričali tudi današnji nastopi kolegov, zelo primeren za to in tudi za druge teme, ki so skoraj tabulae rase v dosedanjih raziskovalnih prizadevanjih na področju izseljenstva.

7. Da bi bila čim bolj jasna, naj povem, da z multidisciplinarnim pristopom ne enačim interdisciplinarnega pristopa, ki je višja faza

raziskovanja in se lahko res s pridom uporabi šele po poglobljenem monodisciplinarnem (interdisciplinarnem) raziskovalnem pristopu. Interdisciplinarni pristop predstavlja medsebojno sodelovanje ne samo več posameznih strok, temveč tudi več ljudi - raziskovalcev -, strokovnjakov, specialistov za določena vprašanja. Za takšno stopnjo dela na projektu pa še nekaj časa ne more biti pravih pogojev, ker je treba za poglobljene disciplinarne rezultate še kar precej utrudljivega (avtorica pravi »*zamorskega*«, op. urednika) raziskovalnega dela. Drugače bi se seveda lahko pogovarjali, če bi bilo na voljo veliko denarja (kar pa je nerealno) in bi se lahko angažiralo sedem ali osem raziskovalcev, ki bi lahko takoj in istočasno začeli z raziskovanjem, predvsem vsak s svojega zornega kota. Toda tudi v tem primeru bi bilo potrebno, da v začetni fazi »*vsi delajo vse*«.

Kot smo slišali dopoldne, je podatkovno gradivo o slovenskih izseljencih po svetu, ki je osnova proučevanja, nastajalo dalj časa na zelo različne načine, slučajno in sistematično, zbirali so ga sami izseljenci - entuziasti, novinarji - publicisti, poklicni strokovnjaki itd. Seveda se ta empirična evidenca zbira še naprej. Gotovo ni slučajno, da dopoldne niti z besedo niso bili omenjeni Slovenci v jugoslovanskem prostoru. Odgovor je več kot na dlani. Če namreč ne bi upoštevali relativno kratkih zgodovinskih ugotovitev kolega Drnovška, zgodovinopisnega članka Martina Gruma o slovenskem društvu Ivan Cankar v Sarajevu, še med dvema vojnama nastale Žvanove publicistične brošure o beograjskih Slovencih ter morda še kakšne podobne publikacije, v zelo različnih delih raztresenih »*drobcev*« v zvezi s službovanjem slovenskih duhovnikov in redovnic na »*jugu*« in posebno v novjšem času nekaterih novinarskih zapisov po časopisju, ne bi ostalo veliko neomenjenega, a objavljenega o položaju in vlogi Slovencev, izseljenih v prostor bivše Jugoslavije. Sama se za zdaj nameravam ukvarjati predvsem z zbiranjem gradiva o tej temi (kot zunanja sodelavka Inštituta za narodnostna vprašanja; sredstva za projekt o »*jugoslovanskih*« Slovencih niso odobrena še niti za enega samega »*celega*« raziskovalca), upam pa, da bo tem problemom v času, ko Slovenci dejansko dobivajo položaj Slovencev v drugih državah oziroma v svetu, posvetil pozornost tudi vaš Inštitut. Pripravljena sem sodelovati z vami.